

raporların 1840-1867 yılları arasına ait olanı ayrıca Jules Mohl tarafından *Vingt sept ans d'histoire des études orientales* adıyla 1879'da yayımlanmıştır. Bunlardan başka cemiyetin 100. kuruluş yıldönümü münasebetiyle Louis Finot tarafından hazırlanan Société Asiatique, *Livre du centenaire, 1822-1922* adlı kitapta bir asırlık faaliyetler anlatılmaktadır.

Journal Asiatique'i şarkiyat alanında önemli konuma getiren hususların başında, 180 yılı aşkın bir süredir yayımlanan zengin makale ve birçok yazma eserin tercüme ve tenkidleriyle birlikte neşri ihtiva etmesi gelmektedir. Özellikle Stanislas Guyard'ın "Un grand maître des assassins au temps de Saladin" (7e seri, sy. IX [1877], s. 324-450), Henri Sauvaire'in "Matériaux pour l'histoire de la numismatique et de la métrologie musulmanes" (7e seri, sy. 14 [1879], s. 455-533; sy. 15 [1880], s. 228-277, 421-478), "Description de Damas" (9e seri, sy. 3 [1894], s. 251-318, 385-501; sy. 4, 242-331; sy. 5, 269-315; sy. 6 [1895], s. 221-313, 409-484; sy. 8 [1896], s. 185-285, 369-459), İzzeddin'in "Deux voyageurs du XVe siècle en Turquie: Bertrandon de la Broquière et Pero Tafur" (sy. 239/2 [1951], s. 159-174), Claude Cahen'in "Notes pour l'histoire des Turcomans d'Asie mineure au XIIIe siècle" (sy. 239/2 [1951], s. 335-354), André Miquel'in "La particule *innamâ* dans le Coran", (sy. 248 [1960], s. 483-498), Pierre Larcher'nin "Dérivation lexicale et relation au passif en arabe classique" (sy. 284/2 [1996], s. 265-290) ve Yves Marquet'nin "Socrate et Ihwan as-Safa" (sy. 286/2 [1998], s. 409-449) adlı makaleleri önemlidir. Yazma neşirleri arasında Jules Mohl'un "Extraits du Modjmel al-Tewarikh - Relatifs à l'histoire de la Perse" (3e seri, sy. 11 [1841], s. 36-178, 320-361; sy. 12, s. 497-545), Carra de Vaux'nun "La Kacidah d'Avicenne" (9e seri, sy. 14 [1899], s. 157-173), Gabriel Ferrand'in Ebû Hâmid el-Gırnâtî'nin *Le Tuḥfat al-albâb* (sy. 207 [1925], s. 1-191, 193-304), Muhammed b. Abdülcelîl'in Aynülkudât el-Hemedânî'nin *Şekva'l-ğarîb 'ani'l-evṭân ilâ 'ulemâ'i'l-büldân* adlı eseri "Sakwa-l-ğarib ani-l-awtân ilâ ulamâ-l-buldân" (sy. 216/1 [1930], s. 1-76; sy. 216/2 [1930], s. 193-297) ve Georges Vajda'nın "Un bulletin de victoire de Bajazet II" (sy. 238 [1948], s. 87-102) adlarıyla yaptıkları yayımlar önem taşımaktadır. Derginin, özellikle XIX. yüzyıldaki sayılarında İstanbul'da basılan birçok eser hakkında kale-

me alınmış tanıtım yazılarına ve matbuat alanındaki haberlere sıkça yer vermesi dikkat çekmektedir. Yazar ve makale adlarını ihtiva eden alfabetik genel fihristlerin ilki, 2. seriyi de içine alacak şekilde 3. serinin son sayısının arkasında (1842), 4 ve 5. serilerinki 1862'de ve 6 ve 7. serilerinki de 1882'de son sayının arkasında birlikte yayımlanırken 8. seriden itibaren her yeni serinin on yılda bir yine son sayının arkasında yayımlandı. 1952 ve 1962 yıllarına ait olanlar ise iki müstakil cilt halinde basıldı ve 1962'den sonra da bir yenisi çıkmadı.

1933'ten itibaren süresi belirli olmayan *Cahiers de la Société Asiatique* adlı ikinci bir dergi çıkarmaya başlayan cemiyet ayrıca müstakil inceleme, orijinal metin neşri ve tercüme sahalarında yapılan çalışmaların da basımını üstlendi ve bu yoldaki faaliyetleri destekledi. Yayımlarının başlıcaları arasında J. T. Reinaud ve Mac-Guckin de Slane tarafından tercüme edilen Ebû'l-Fidâ'nın *Taḫvîmü'l-büldân*'ı (Paris 1840) ve Sidi Halîl'in *el-Muḥtaşar*'ı (*Précis de législation musulmane de Sidi Khalil*, Paris 1855), Charles Huber'in *Journal d'un voyage en Arabie* adlı eseri (Paris 1891), Charles Francois Defrémery ve B. R. Sanguinetti'nin tercüme ettiği İbn Battûta'nın seyahatnâmesi (*Voyages d'Ibn Batoutah texte arabe, accompagné d'une traduction*, I-IV, Paris 1853-1858) ve Barbier de Meynard'ın ilk üç cildini Pavet de Courteille ile birlikte tercüme ettiği Mes'ûdî'nin *Mürûcû'z-z-zeheb*'i (*Les prairies d'or*, Paris 1861-1877) bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

J. Mohl, *Vingt sept ans d'histoire des études orientales*, Paris 1879; L. Finot, *Société Asiatique, Livre du centenaire: 1822-1922*, Paris 1922; Cl. Huart, *Les études islamiques en France au XIXe siècle*, Paris 1922; "Historique de la Société Asiatique", *Annuaire statuts et règlements: 1949-1950*, Paris 1949, s. 1-16; D. Reig, *Homo orientaliste*, Paris 1988, s. 13-15, 91-92; J. Filliozat, "La Société Asiatique: d'hier à demain", *JA*, sy. 261 (1973), s. 3-12.

AHMET KAVAS

JOURNAL of the ROYAL ASIATIC SOCIETY

İngiltere'de yayımlanan şarkiyat dergisi.

15 Mart 1823'te Londra'da, Asiatic Society'nin (Kalküta) eski başkanlarından Sanskritist Henry Thomas Colebrooke tarafından kurulan ve ertesi yıl İngiltere

Kralı IV. George'un himayesine girerek "Royal" unvanını alan The Asiatic Society of Great Britain and Ireland isimli derneğin yayın organıdır; *JRAS* kısaltmasıyla tanınır. Amacı Hindistan ve diğer Asya ülkelerinin tarih, medeniyet, sanat ve edebiyatını incelemek olan derneğin, aralarında Türkiye'nin de yer aldığı çeşitli ülkelere mensup 900 kadar üyesi vardır. 1958-1961 yılları arasında başkanlığını Türkolog Sir Gerard Clauson yapmıştır. Günümüzde derneğin Bombay, Hong Kong, Tokyo gibi on bir büyük Uzakdoğu şehrinde şubeleri bulunmaktadır. İngiltere'deki merkez binasında Asya üzerine tarih, coğrafya, din, felsefe, dil, sanat ve edebiyat alanlarında kaleme alınmış 100.000 kitap, 2250 süreli yayın, 2000 el yazması, pek çok harita, tablo, fotoğraf koleksiyonu ve çeşitli müzelik eşyayı barındıran bir de kütüphanesi mevcuttur. Kütüphane, Hint ve Malay ağırlıklı iki bin-yılı kapsayan bir tarih zenginliğine sahiptir. Dernek, Doğu dilleri için standart bir transkripsiyon sistemi geliştirmek amacıyla gayret gösteren ilk kurumlardan biri olup bir komiteye hazırlattığı Sanskrit ve Arap alfabelerini karşılayan harfler listesini 1894'te *JRAS* aracılığıyla yayımlamıştır.

Journal of the Royal Asiatic Society yılda dört fasikül olmak üzere 1834'te yayınına başladı. İlk sayılarında ekonomik ve ticarî konular fazlaca işlendi; 1880'lerden itibaren dil, edebiyat, tarih, arkeoloji ve geleneksel kültür konuları ağırlık kazandı. Zaman zaman Sumer, Akkad, Pers ve Hitit gibi Ön Asya kültürlerine de yer verilmekle beraber derginin ilk yüzyılına Hint alt kıtası üzerine kaleme alınan yazılar hâkim oldu. Başlangıçta özellikle Yakındoğu İslâm medeniyeti ihmal edilmişti; ancak son dönemlerde bütün Asya kültürlerine daha dengeli bir biçimde ilgi gösterilmektedir. Fransızca, Almanca ve İtalyanca makalelerin de yer aldığı dergi, yayın hayatına başladığı günden beri İngiliz şarkiyatçıların araştırmalarının mahiyetini, fikirlerini ve zaman içinde değişen ilgilerini yansıtan en önemli yayın organı olma durumunu korumaktadır. Önceleri yılda dört sayı çıkarılamadıysa da 1875'ten itibaren düzenli biçimde yılda bir cilt yayımlanmıştır. Fasikül sayısı 1944'te iki, 1991'de yapılan son düzenlemeyle üç (nisan, temmuz, kasım) olarak tesbit edilmiştir. Derginin en önemli özelliklerinden biri de 1890'lardan bu yana kitap tanıtımlarına geniş bir şekilde yer vermesidir. İlk sayıdan itibaren 1997'ye

kadar çıkan makalelerle ilgili alfabetik yazar indeksi mevcuttur.

BİBLİYOGRAFYA :

C. F. Beckingham, "A History of the Royal Asiatic Society, 1823-1973", *The Royal Asiatic Society: Its History and Treasures* (ed. S. Simmonds - S. Digby), Leiden 1979, s. 1-77; R. Head, *Catalogue of Paintings Drawings, Engravings and Busts in the Royal Asiatic Society*, London 1991; *Handlist of Periodical Titles in the Library of RAS*, London 1997; M. J. Pollock, "The Library of the Royal Asiatic Society and Its Collections Relating to Southeast Asia", *Libraries and Culture*, XXXIII/3, Austin 1998, s. 306-320.

ALİ KÖSE

JÖN TÜRKLER

Daha çok

II. Abdülhamid dönemindeki
siyasî muhalefet hareketleri
ve bu hareketlere katılan kişi
ve gruplar için kullanılan bir tabir.

"Genç Türkler" (young Turks), ilk defa 1828 yılında Charles MacFarlane tarafından dönemin genç Osmanlı nesline atıfta bulunmak üzere kullanılmış (*Constantinople in 1828*, s. 58), daha sonra 1855'te Abdolnimo Ubicini hem II. Mahmud dönemindeki reform hareketine katılan devlet adamlarını, hem de Sultan Abdülmecid döneminin Batılılaşma yanlısı Tanzimat ricâlini tanımlamak için "Jeune Turquie de Mahmoud" ve "Jeune Turquie d'Abdul Medjid" ifadelerine yer vermiştir (*La Turquie actuelle*, s. 160-165). Bu tabiri 1857 yılında bir kavram olarak ilk kullanan kişi ise Hippolyte Castile olmuştur (*Réchid Pacha*, s. 35). Bu kullanımlar, büyük bir ihtimalle Giuseppe Mazzini'nin Giovine Italia (Genç İtalya) hareketine telmihen yapılmıştır. Bir Amerikalı misyoner olan Henry J. van Lennep, 1864 yılına ait günlüğünde Avrupa'da tahsil görmüş Osmanlı gençleri için aynı ifadeyi (Young Turkey) kullanmış ve pek çok kimsenin yanlışlıkla "Genç Türkler"i Alevî mezhebiyle ilişkilendirdiğini belirtmiştir. Osmanlılar'da ise Sultan Abdülaziz'in cülûsu sırasında (1861) Mâbeyn-i Hümâyûn'da görevli, padişahın aktif siyaset izleyecek bir sadrazam tayin etmesine taraftar olan Ziyâ ve Muhtar beyler gibi bazı gençlerin "jönler" ("les jeunes" karşılığı) olarak adlandırıldığı İbnülemin Mahmud Kemal tarafından belirtilmektedir (*Son Sadrazamlar*, I, 70). Bu tarihten sonra kavram, Mustafa Fâzıl Paşa'nın maddî desteğiyle Avrupa'da bir muhalefet hareketi örgütleyen Yeni Osmanlılar'ı tanımlamak için bizzat adı geçen paşa ve Avrupa basını tarafından kullanılmıştır. Avrupa basınının bu kullanımı, "Genç İtalya" ile daha sonra ortaya çıkan ve muhalefet hareketleri oldukları ölçüde edebî akımlar olma özelliğini de taşıyan "Junges Deutschland" (Genç Almanya), "Młodej Polski" (Genç Polonya) hareketlerine telmihen aynı zamanda Yeni Osmanlılar'ın edebî şahsiyetleri de göz önüne alınarak yapılmıştır. Mustafa Fâzıl Paşa, *Nord* gazetesinin 7 Şubat 1867 tarihli nüshasında yayımlanan, Sultan Abdülaziz'e hitaben yazdığı mektupta "grand parti de la jeune Turquie" ifadesine yer vermiş, Yeni Osmanlılar Cemiyeti'nin kuruluş belgesinde ise "Jeune Turquie"yi Eski Türk (Vieux Turc) grubunun muhalifi bir müessese olarak tarif etmiştir (*Le Mémorial Diplomatique*, XIII/25 [1876], s. 40). Mustafa Fâzıl Paşa'ya cevap olarak *Réponse à son Altesse Moustapha Fazil Pacha au sujet de sa lettre au Sultan* başlığıyla 1867 yılı Nisan ayında kaleme alınan bir risâlede ise yazar kendisi gibi devlet adamlarının "Jön Türk" partisine karşı bir parti oluşturduğunu iddia etmiştir. Daha sonra Yeni Osmanlılar'ın yayın organı *Hürriyet*, Fransızca olarak basıldığı matbaayı "Imprimerie Centrale de la Jeune Turquie" şeklinde tarif etmiş, ancak *Hürriyet* başlığının altında "Yeni Osmanlılar Cemiyeti" ibaresini kullanmıştır. *Hürriyet* bazan da "Jeunes Turquie" tercümesi olarak "Yeni Osmanlılar" ibaresi yerine "Türkistan'ın erbâb-ı şebâbı" ifadesine yer vermiştir. Ali Suâvi ise "Civan Türk" ya da "Yeni Osmanlılar"ın Frenk mukallidi bir zümre değil, "devleti yani idaresini tecdîd edecek efkâr-ı cedideye sahip olanlar" olduğunu ileri sürerek daha sonra II. Abdülhamid'e muhalif ülemâ tarafından kullanılacak "müceddidîn-i Osmaniyye" ifadesiyle kastedilene benzer bir kavrama atıfta bulunmuştur (*Ulûm*

Gazetesi, nr. 13, 16 Şubat 1870). Bu tarihten sonra Jön Türkler tabirinin Yeni Osmanlılar'a ve ardından Midhat Paşa liderliğindeki bürokrat-askerî kadroya atıfta bulunmak üzere kullanıldığı görülmektedir. Bilhassa İngiliz belgelerinde iktidar mücadelesi içindeki iki Osmanlı bürokrat-askerî kadrosunu belirtmek için "Young Turkey Party" (Genç Türkiye Partisi) ve "Old Turkey Party" (Eski Türkiye Partisi) kavramları sıkça kullanılmıştır (Public Record Office, FO, nr. 424/49, 9 Şubat 1877/115). 1867'de Yeni Osmanlılık tarifi yapan *Vakit* gazetesi de Yeni Osmanlılar'ı Moskoflar'ın "eski Osmanlı" dediği kimselerin hatalı siyasetlerini düzeltmeye çalışan kimseler olarak tanımlamıştır ("Osmanlılık", *Vakit*, 9 Ağustos 1876). Mordtmann, 1877'de yenîçeriliği ihya etmek isteyen bir grup ülemânın da kendilerini "genç Türk" olarak tavsif ettiklerini belirtiyorsa da diğer kaynaklar bunu doğrulamamaktadır. Bu anlamının yanında kavram, Osmanlı Meclis-i Meb'ûsanı'nın tatilinden hemen sonra Kânûn-i Esâsî'nin yeniden yürürlüğe konmasını ve meşrutî idareyi savunan kimseler için de literatürde yer almaya başlamıştır. Böylesine geniş ve muğlak bir kullanımla II. Abdülhamid rejiminin hemen hemen her muhalifi Jön Türk şeklinde tanımlanmış ve kavrama birden çok anlam yüklenmiştir. Meselâ 1890 yılında Georges Badis adlı bir şahıs sarayı, *Genç Türkiye* adında ve Kânûn-i Esâsî taraftarlarının neşir vasıtası olacak bir gazete çıkarmakla tehdit ederken (BA, İrade-Dahiliye, nr. 1308/93885) 1893'te Arminius Vámbéry ifadeyi Ziyâ Paşa, Nâmık Kemal gibi Yeni Osmanlılar'ı tanımlamak için kullanmış, 1895'te Paris'te yayımlanan *Türkiya'l-Fetât/Le Jeune Turquie* gazetesi ibareye, genellikle bu gazeteyi neşreden Türk-Suriye komitesini de içine alan bir kavram olarak, ancak bazan da

Cenevre'de faaliyet gösteren Jön Türkler grubu:
Soldan sağa ayakta:
İshak Sükûti,
Serâceddin Bey,
Tunalı Hilmi,
Akil Muhtar,
Mithat Sükrü,
Emin Bey,
oturanlar:
Eski Berlin Konsolosu Lutfi Bey,
Doktor Şefik Bey,
Nûri Ahmed,
Doktor Resid,
Münif Bey

